

# TREVALSEN OG LINOLIEMALING

Af Simon Vejrbæk Kinch, maler. Fotos: Erik Balle Povlsen



Nyistandsat stuehus. Kalk og linoliemaling. Blirup, Horsens

Ved korrekt kalkning fordres en vellagret kulekalk og hensyntagen til flere fysiske forhold for at opnå et godt og holdbart resultat. Ved effektivisering fremkom stampet kalk for at læskningen skulle gå hurtigere, og læsere af dette blad ved, at der ved kalkning med stampet kalk ikke kan opnås tilnærmelsesvis et så godt resultat som ved korrekt brug af kulekalk. Kalkningen, som kunne have været en af de store bygningsbevaringsfaktorer, fik forståeligt nok et rigtigt dårligt ry. I stedet for at kalke korrekt, kalkede man ofte. Ved at omgå nogle naturgivne faktorer, blev kalkning skubbet ud på sidelinien med det resultat, at det endnu i dag er svært at tale for en kalket overfladebehandling. Sådan må det ikke gå linoliemalingen. Der må efterspørges gode materialer for at producenterne holder ved. Sagen er den, at der i dag fremstilles linoliemaling af meget forskellig kvalitet, og sammen

med manglende viden og dermed uheldige erfaringer er disse produkter med til at give linoliemaling et dårligt ry. Dermed er ikke sagt, at produkterne ikke kan fremstilles industrielt, og at malerarbejdet ikke kan udføres rationelt. Man må blot holde sig for øje, at de faktorer, der gør de pågældende produkters egenskaber unikke, ikke blot kan omgås og samtidig opnå de bedste resultater. Jeg vil komme med flere bud på, hvorfor problemerne opstår. Flere af punkterne supplerer hinanden, og de viser tydeligt en sammenhæng mellem godt håndværk og gode materialer.

Linoliemaling på vinduer må ikke allerede efter et år se ud som, at de i går var malet med en svag limfarve og udsat for en regnbyge. Linoliemalede overflader er forholdsvis svage – de forvitrer. I den hvide maling, skal 20% af pigmentet være zinkhvidt. Fordelen herved er, at overfladen forsæber

og derved holder ren. Zinkhvidt som pigment er ikke særlig dækkende og kan derfor tilsættes i andre farver end hvid for netop at få den rensende effekt. Men bleger farven og forvitrer overfladen for hurtigt, kan det skyldes tilslag af fyldstoffer som kan være gips, kaolin, kridt etc. Et andet tegn på fyldstof kan konstateres på den måde, at der ofte må røres i dåsen, og at der i starten af omrøringen efter henstand ligger sejt materiale i bunden. Det er for så vidt ikke forkert med tilslag i malingen, men det skal bare gøres af bevidst tekniske og æstetiske grunde.

Hvid linoliemaling bør ikke gule mere end, at en pyntning med et andet pigment kan opveje det.

Nye malede flader indendørs må ikke smitte af ved kraftigt gnidning. Afsmitning kan skyldes ufuldstændig kontakt mellem pigmentkorn og olie. Problemet vil ikke opstå ved brug af revet farve.

På udvendige arbejder ser man ofte alt for tykt påførte lag med det resultat, at overfladen står rynket. Ønskes ensartet glans må der males flere gange, og det er ikke af nøjsomhed, at linoliemaling påføres i tynde lag.

Tørretiden bør ikke være et problem. Tørrelse tilsættes efter anvisninger, og der bruges ikke mere end højst nødvendigt. Tynde lag afkorter tørretiden. Nogle farver behøver ikke tørrelse, og genmaling kan i de fleste tilfælde finde sted efter et døgn. Få et indtryk af tørreevnen ved at afsætte lidt farve på glas. Varme og lys fremskynder hærkning.

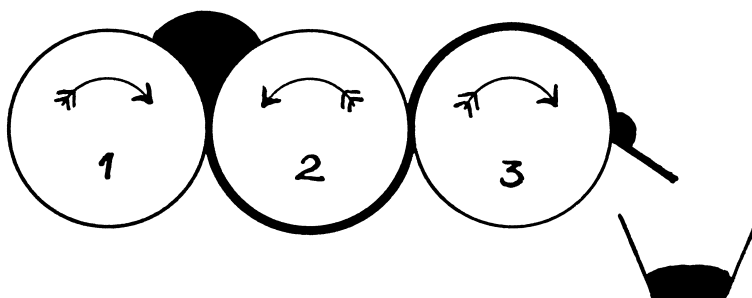
Linoliemaling bruges ofte på udvendige flader som træbeklædning og opstolpning, hvor malingen står rynket, fed og glinsende. Af hensyn til autenticitet – og i

visse tilfælde – diffusionsåbenhed, burde der bruges langt svagere materialer som eksempelvis kompositionsmaling (tempera), kaseinkalkning el lign. De er nemme at fremstille efter Raadvadcentrets opskrifter nr. b7 og b8. Fordelen ved kompositionsmaling er, at man kan købe ingredienserne i ethvert byggemarked. Da der i almindelige oxyder ikke er tungmetaller som der oprindeligt var i rödfärg-pigment, et restprodukt fra kobberudvinding, bruges i stedet som fungicid de harmløse jernvitriol eller zinkvitriol, som selv i mindre portioner end angivet i opskrifterne er effektive mod den grønne algevækst. Se opskrifterne i Raadvadcentrets bog „Gode råd om maling med historiske (traditionelle) malingsstyper på træ og murværk“ af Søren Vadstrup.

Hvide malinger udendørs bør ikke blive skimlede efter et år. Årsagen kan være misforstået brug af koldpresset linolie. Det ville være nærliggende at anvende fungicid i grunder og maling, men jeg mener, man skal bestræbe sig på at få erfaringer uden brug af fungicid. Visse pigmenter, bl.a. kromoxidgrøn, har fungicidvirkning.



Mælkekælderen. Kaseinkalket plankeloft.



Trevalse. Stålvælserne roterer med forskellig hastighed. Nummer 3 hurtigst, hvorved farvepastaen afsættes mest der. Herfra afskrabes den med rakel.

### Trevalsen

Kvaliteten ved linoliemaling fremstillet af pasta, revet på trevalse er indlysende. Pigmenterne og linolien røres sammen i et røreværk, og denne masse rives flere gange gennem trevalsen. Fordelen er, at pastaen ikke opvarmes på noget tidspunkt. Gennem vælserne, som roterer med forskellig hastighed, er opnået fuldstændig kontakt mellem olien og hvert eneste pigmentkorn. Pastaen kan nu henstå i årevis, og lægges der et olieret papir ovenpå, undgås der skind øverst i dåsen. Pastaen er udgangspunkt for alle de typer af maling på linoliebasis, der er behov for.

### Malingen klargøres

Pastaen, som er tonet i den ønskede farve, vejes af i en dåse. Krystalfernis tilsættes efter rummål. 3 dele pasta til 2-3 dele fernis. Toningspastaer, som kan købes i handelen, kan ikke bruges. Tørrelse tilsættes efter producentens anvisning. Malingen røres grundigt og er klar til brug.

### Værktøj

Malingen påstryges grundigt med zinkanstryger i tynde lag og forslættes i åreretningen med en motler. Motleren er en flad pensel, som man udjævner strøgene med. Motleren bliver bedre efter megen brug og slides meget lidt. Børsternerne er svinebørster der er forholdsvis stive. Skumrulle kan bruges på høvlet træ, men der skal forslættes meget omhyggeligt. På uhøvlet

træ er arbejdet mere tidskrævende. Pensler aftørres og renses med et net i petroleum og vaskes rene i sæbe.

### Bunden

Bunden skal være ren, tør og bæredygtig. Linoliemaling kan i nogle tilfælde males indendørs ovenpå moderne typer maling. Udendørs skal ikke-diffusionsåbne malinger gennembrydes og helst fjernes helt.

### Grundning og fungicid

Indendørs bruges aldrig fungicid. Trinkning foregår på trøsket træ med koldpresset linolie. På nyt træ som ikke skal opbygges, kan der bruges krystalfernis. Krystalfernis, som er kogt linolie, er tørrende, mens koldpresset linolie er langsomt hærdende. Linolimolekylerne er uhyre små og udvider sig op til 18% ved optagelse af ilt. Grundingsolien må ikke ligge udenpå emnet, men skal være suget ind og hærdet. Frisk koldpresset linolie indeholder proteiner som giver næring til bl.a. skimmelsvampe. Derfor skal en koldpresset linolie gerne henstå en tid, mens disse stoffer bundfældes. I grundingsolier kan bruges trætjære, som netop i sammensætningen TA-TB er opløselig i linolie. 5 ml til en liter olie er passende. Vær opmærksom på, at tilsætning af trætjære i linoliemaling forlænger tørretiden og trætjære forhindrer ikke nødvendigvis de harmløse skimmelvækster. Trætjæren er derimod effektiv imod insektangreb.